

KOMUNIKACJA W IMPLANTOLOGII

Ewa Mazur- Pawłowska

Zakres czynności asystentki i higienistki stomatologicznej po wejściu w życie rozporządzenia Ministra Zdrowia z 22 kwietnia 2025 r. Konsekwencje prawne, organizacyjne i odpowiedzialność lekarza dentysty

Legal and Organizational Implications of the 2025 Polish Regulation on Dental Assistants and Dental Hygienists

Streszczenie

Wejście w życie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 22 kwietnia 2025 r. w sprawie wykazu czynności zawodowych asystentki i higienistki stomatologicznej w sposób istotny wpływa na organizację pracy zespołu stomatologicznego oraz zakres odpowiedzialności lekarza dentysty. Celem artykułu jest analiza charakteru prawnego rozporządzenia, zasad delegowania czynności oraz granic kompetencji personelu pomocniczego. Omówiono znaczenie zamkniętego katalogu czynności, obowiązek zlecenia i nadzoru oraz konsekwencje prawne przekroczenia kompetencji. Szczególną uwagę poświęcono odpowiedzialności lekarza dentysty oraz konieczności właściwej dokumentacji i procedur organizacyjnych w praktyce klinicznej.

Abstract:

The Regulation of the Minister of Health of 22 April 2025 defining the scope of professional activities of dental assistants and dental hygienists has significantly affected the organization of dental practice and the legal responsibility of dentists. This article analyzes the legal nature of the regulation, principles of task delegation, and the limits of auxiliary staff competencies. Particular emphasis is placed on the closed catalogue of permitted activities, the requirement of dentist supervision, and the legal consequences of exceeding delegated competencies. The article also highlights the continued responsibility of the dentist for the treatment process and the importance of proper documentation and organizational procedures in clinical practice.

Słowa kluczowe:

asystentka stomatologiczna; higienistka stomatologiczna; delegowanie czynności; odpowiedzialność lekarza dentysty; prawo medyczne

Key words:

dental assistant; dental hygienist; delegation of medical tasks; dentist liability; medical law

Afiliacja:

Ewa Mazur-Pawłowska, adwokat
Kancelaria Adwokacka adv. Ewa Mazur-Pawłowska
al. Marszałka Józefa Piłsudskiego 9, 90-368 Łódź
tel. 604 905 747
E-mail: kancelaria@ewamazurpawlowska.pl, www.ewamazurpawlowska.pl

Data wpłynięcia: 3.02.2026 Data przejścia do druku: 17.02. 2026

WSTĘP

Organizacja pracy zespołu stomatologicznego od wielu lat stanowi jeden z kluczowych obszarów ryzyka prawnego w praktyce lekarsko-dentystycznej. Szczególne znaczenie ma prawidłowe określenie kompetencji personelu pomocniczego oraz granic delegowania czynności medycznych. W tym kontekście istotne znaczenie ma rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 kwietnia 2025 r. w sprawie wykazu czynności zawodowych asystentki i higienistki stomatologicznej (Dz.U. 2025 poz. 626), które po raz pierwszy w sposób kompleksowy normuje zakres czynności tych zawodów.

Rozporządzenie weszło w życie w maju 2025 r. i obowiązuje w pełnym zakresie również w 2026 r., wpływając bezpośrednio na sposób organizacji pracy gabinetów oraz podmiotów leczniczych udzielających świadczeń stomatologicznych. W aktualnym stanie prawnym kluczowe nie jest już pytanie, czy określone czynności mogą być delegowane personelowi pomocniczemu, lecz czy lekarz dentysta potrafi wykazać, że zostały one zlecone, nadzorowane i udokumentowane zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Celem niniejszego artykułu jest analiza charakteru prawnego rozporządzenia, zasad delegowania czynności zawodowych oraz konsekwencji organizacyjnych i odpowiedzialności prawnej lekarza dentysty wynikających z jego stosowania w praktyce klinicznej.

CHARAKTER PRAWNY ROZPORZĄDZENIA I ZAKRES REGULACJI

Zgodnie z § 1 rozporządzenia akt ten określa zamknięty wykaz czynności zawodowych:

- asystentki stomatologicznej,
- higienistki stomatologicznej,

wykonywanych w ramach realizacji świadczeń zdrowotnych.

Regulacja ta ma istotne znaczenie normatywne. Po pierwsze, **nie ustanawia autonomii zawodowej personelu pomocniczego** i nie przyznaje mu samodzielności w zakresie podejmowania decyzji medycznych. Po drugie, **nie przenosi odpowiedzialności za proces leczenia z lekarza dentysty na asystentkę lub higienistkę stomatologiczną**. Po trzecie, legalizuje wyłącznie te czynności, które zostały w rozporządzeniu **enumeratywnie wskazane**.

Zamknięty charakter wykazu oznacza, że czynności

wskazane w rozporządzeniu mogą być wykonywane wyłącznie przez osoby zatrudnione na stanowisku asystentki lub higienistki stomatologicznej, w granicach określonych przepisami. Natomiast wszelkie czynności realizowane, poza tym katalogiem należy traktować jako **przekroczenie kompetencji**, z potencjalnymi konsekwencjami prawnymi po stronie lekarza dentysty lub podmiotu leczniczego, który organizuje udzielanie świadczeń zdrowotnych.

Jeszcze przed wejściem w życie rozporządzenia przedmiotem szerokiej debaty był zakres obowiązków asystentek i higienistek stomatologicznych jako kluczowych członków zespołu stomatologicznego. Rozporządzenie nie wprowadziło autonomii zawodowej higienistek stomatologicznych, co pozostaje spójne z obowiązującym modelem odpowiedzialności w prawie medycznym. Jednocześnie akt ten jednoznacznie przesądza, **jakie czynności asystentka i higienistka stomatologiczna mogą wykonywać w gabinecie stomatologicznym**, eliminując dotychczasowe wątpliwości interpretacyjne w tym zakresie.

ZASADA ZLECENIA I NADZORU LEKARZA DENTYSTY

Kluczowe znaczenie w strukturze rozporządzenia mają:

- zasada wykonywania czynności przez personel pomocniczy na zlecenie i pod nadzorem lekarza dentysty,
- Załącznik nr 1, zawierający szczegółowy wykaz czynności zawodowych asystentki stomatologicznej,
- Załącznik nr 3 zawierający szczegółowy wykaz czynności zawodowych higienistki stomatologicznej.

Wskazane przepisy mają charakter fundamentalny, ponieważ **wyznaczają ramy dopuszczalnego delegowania czynności w gabinecie stomatologicznym** oraz determinują sposób organizacji pracy zespołu stomatologicznego.

W praktyce regulacja ta oznacza, że:

- personel pomocniczy **nie podejmuje samodzielnych decyzji terapeutycznych ani diagnostycznych**,
- każda czynność o charakterze zdrowotnym wykonywana przez asystentkę lub higienistkę stomatologiczną **musi wynikać z decyzji lekarza dentysty**,

- nadzór lekarza dentystry nad personelem pomocniczym **nie może mieć charakteru wyłącznie formalnego lub deklaratywnego.**

Rozporządzenie nie zawiera legalnej definicji pojęcia „nadzoru”. Niemniej jednak, w świetle utrwalonych poglądów doktryny prawa medycznego oraz orzecznictwa sądowego, nadzór należy rozumieć jako **realną i faktyczną możliwość kontroli sposobu wykonywania czynności przez personel pomocniczy oraz możliwość niezwłocznego reagowania na jej przebieg i skutki.** Nadzór ten powinien być dostosowany do rodzaju zlecanej czynności oraz potencjalnego ryzyka dla pacjenta.

Znaczenie szczegółowych wykazów czynności

Szczegółowe wykazy czynności zawodowych, zawarte w załącznikach 1 i 3§ rozporządzenia, pełnią funkcję normatywną i porządkującą. Określają one:

- jakie czynności mogą być powierzane asystentce stomatologicznej,
- jakie czynności mogą być powierzane higienistce stomatologicznej,
- granice dopuszczalnego udziału personelu pomocniczego w procesie udzielania świadczeń zdrowotnych.

Czynności wskazane w tych przepisach:

- mogą być wykonywane **wyłącznie w ramach zlecenia lekarza dentystry,**
- nie obejmują samodzielnego planowania ani modyfikowania procesu leczenia,
- nie zwalniają lekarza dentystry z odpowiedzialności za organizację i przebieg leczenia.

Jednocześnie wykazy te **eliminują dotychczasowe wątpliwości interpretacyjne** co do tego, jakie czynności mogą być zgodnie z prawem delegowane personelowi pomocniczemu, a jakie pozostają zastrzeżone wyłącznie dla lekarza dentystry. Wszelkie czynności wykraczające poza zakres określony rozporządzenia należy traktować jako wykonywane bez podstawy prawnej, z konsekwencjami po stronie lekarza dentystry lub podmiotu leczniczego.

ZAKRES CZYNNOŚCI ASYSTENTKI STOMATOLOGICZNEJ

Zgodnie z załącznikiem nr 1 rozporządzenia, asystentka stomatologiczna jest uprawniona do czynności w zakresie:

1. **Przygotowanie gabinetu stomatologicznego i stanowiska pracy lekarza dentystry**
Czynności te obejmują organizację stanowiska zabiegowego, przygotowanie narzędzi, materiałów i aparatury niezbędnej do wykonania świadczenia, zgodnie z obowiązującymi procedurami oraz zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy.
2. **Przygotowanie pacjenta do zabiegów stomatologicznych**
Polega na czynnościach organizacyjnych i pomocniczych, mających na celu zapewnienie prawidłowego i bezpiecznego przebiegu zabiegu, bez ingerencji w decyzje diagnostyczne lub terapeutyczne lekarza dentystry.
3. **Asystowanie lekarzowi dentyście podczas wykonywania zabiegów stomatologicznych**
Obejmuje wykonywanie czynności pomocniczych w trakcie zabiegu, zgodnie z poleceniami lekarza, przy zachowaniu zasady braku samodzielności decyzyjnej asystentki.
4. **Współpracę w zespole wielodyscyplinarnym podczas wykonywania czynności zawodowych**
Czynności te mają charakter organizacyjny i koordynacyjny, służące zapewnieniu ciągłości i sprawności udzielania świadczeń zdrowotnych w ramach zespołu medycznego.
5. **Przygotowywanie i przechowywanie produktów leczniczych oraz wyrobów medycznych stosowanych w stomatologii**
Zakres ten obejmuje czynności techniczne i organizacyjne, realizowane zgodnie z obowiązującymi procedurami, instrukcjami producentów oraz zasadami obrotu i przechowywania produktów leczniczych i wyrobów medycznych.
6. **Przygotowywanie, konserwowanie, dekontaminację oraz przechowywanie aparatury i sprzętu medycznego stosowanego w stomatologii**
Czynności te służą zapewnieniu prawidłowego stanu technicznego sprzętu oraz bezpieczeństwa pacjentów i personelu, bez ingerencji w sposób wykozystania aparatury w procesie leczenia.
7. **Prowadzenie dokumentacji pomocniczej**
Dokumentacja ta ma charakter uzupełniającej i organizacyjny oraz nie stanowi dokumentacji medycznej w rozumieniu przepisów o prawach pacjenta.
8. **Podawanie produktów leczniczych i wyrobów medycznych wyłącznie na zlecenie lekarza dentystry**
Czynność ta jest dopuszczalna wyłącznie w granicach indywidualnego zlecenia lekarza i nie obejmuje elementów decyzyjnych.

Granice dopuszczalności podawania produktów leczniczych

Należy wyraźnie podkreślić, że podawanie produktów leczniczych przez asystentkę stomatologiczną:

- nie obejmuje ordynowania produktów leczniczych,
- nie obejmuje samodzielnego doboru dawki ani sposobu podania,
- nie zwalnia lekarza dentystry z odpowiedzialności za skutki ich zastosowania.

Odpowiedzialność za decyzję terapeutyczną, w tym za dobór produktu leczniczego, dawki oraz ocenę ryzyka, pozostaje każdorazowo po stronie lekarza dentystry.

ZAKRES CZYNNOŚCI HIGIENISTKI STOMATOLOGICZNEJ

Zgodnie z załącznikiem nr 3 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 22 kwietnia 2025 r. w sprawie wykazu czynności zawodowych asystentki i higienistki stomatologicznej (Dz.U. 2025 poz. 626), higienistka stomatologiczna może wykonywać określone czynności zawodowe na zlecenie i pod nadzorem lekarza dentystry, w ramach realizacji świadczeń zdrowotnych. Zakres ten obejmuje w szczególności:

1. **Zabiegi higienizacyjne jamy ustnej**
Obejmują czynności mające na celu utrzymanie i poprawę higieny jamy ustnej pacjenta, realizowane zgodnie z aktualnymi zasadami profilaktyki stomatologicznej, bez samodzielnego planowania leczenia.
2. **Instruktaż higieny jamy ustnej**
Polega na przekazywaniu pacjentowi informacji i zaleceń dotyczących prawidłowej higieny jamy ustnej, w tym technik oczyszczania zębów oraz stosowania środków higienicznych.
3. **Zabiegi profilaktyczne w jamie ustnej pacjenta**
Są to czynności o charakterze zapobiegawczym, wykonywane w celu ograniczenia ryzyka rozwoju chorób jamy ustnej, realizowane każdorazowo w oparciu o zlecenie lekarza dentystry.
4. **Podawanie produktów leczniczych i wyrobów medycznych na zlecenie lekarza dentystry**
Czynność ta ma charakter wykonawczy i nie obejmuje ordynowania, doboru dawki ani samodzielnej decyzji o zastosowaniu danego produktu.
5. **Współpraca z lekarzem dentystrą podczas wykonywania czynności zawodowych**

Obejmuje działania organizacyjne i pomocnicze, mające na celu zapewnienie prawidłowego przebiegu procesu udzielania świadczeń zdrowotnych.

6. **Organizowanie środowiska pracy z uwzględnieniem narażenia na czynniki szkodliwe**
Dotyczy działań związanych z bezpieczeństwem i higieną pracy, w tym ograniczaniem ekspozycji na czynniki biologiczne, chemiczne i fizyczne.
7. **Wykonywanie wstępnych badań stomatologicznych oraz czynności profilaktycznych i diagnostycznych**
Czynności te mają charakter pomocniczy i służą wsparciu procesu diagnostycznego prowadzonego przez lekarza dentystrę.
8. **Prowadzenie edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia jamy ustnej**
Obejmuje działania informacyjne i edukacyjne skierowane do pacjentów oraz różnych środowisk społecznych, w zakresie profilaktyki stomatologicznej.
9. **Udzielanie podstawowych wskazówek żywieniowych**
Dotyczy zaleceń dotyczących racjonalnego odżywiania w kontekście profilaktyki chorób jamy ustnej, bez wkraczania w obszar porad dietetycznych o charakterze terapeutycznym.

Zakres czynności higienistki stomatologicznej obejmuje również działania związane z bezpieczeństwem i higieną pracy, w szczególności:

1. **wykonywanie czynności zawodowych zgodnie z zasadami aseptyki i antyseptyki, zasadami postępowania w procesach niszczenia drobnoustrojów chorobotwórczych oraz procedurami postępowania z materiałem biologicznym skażonym, w tym w sytuacjach wystąpienia zakażeń;**
2. **przygotowywanie, konserwowanie, dekontaminację oraz przechowywanie aparatury i sprzętu medycznego stosowanego w stomatologii;**
3. **dobieranie metod postępowania zgodnie z aktualną wiedzą w kontakcie z pacjentami, w zakresie czynności mieszczących się w kompetencjach higienistki;**
4. **dobieranie aparatury i sprzętu medycznego do wykonywania zabiegów profilaktyczno-leczniczych utrzymujących efekty leczenia, takich jak usuwanie złogów twardych i miękkich, lakowanie, lakierowanie, diagnostyka próchnicy oraz piaskowanie uzębienia;**

5. stosowanie aparatury i sprzętu medycznego do diagnostyki i profilaktyki stomatologicznej;
6. przygotowywanie i przechowywanie wyrobów medycznych oraz produktów leczniczych stosowanych w stomatologii.

Badania, pomiary i zabiegi wykonywane na zlecenie lekarza dentysty

Rozporządzenie wprost wskazuje, że higienistka stomatologiczna wykonuje na zlecenie lekarza dentysty określone badania i pomiary, w tym:

- badanie głębokości kieszonek dziąsłowych,
- określanie wskaźników próchnicy oraz przyzębia,
- ocenę barwy zębów,
- wykonywanie badań przesiewowych w kierunku chorób nowotworowych,
- wykonywanie testów ślinowych,
- sporządzanie dokumentacji fotograficznej.

Ponadto jednoznacznie określono zakres **zabiegów profilaktyczno-leczniczych utrzymujących efekty leczenia**, które higienistka może wykonywać na zlecenie i pod nadzorem lekarza dentysty, w szczególności:

- usuwanie złogów twardych i miękkich,
- lakowanie,
- lakierowanie,
- diagnostykę próchnicy,
- profilaktykę próchnicy,
- piaskowanie uzębienia.

Warto podkreślić, że w katalogu tych czynności **nie zostało wymienione wybielanie zębów**, co oznacza brak podstawy prawnej do traktowania tej czynności jako dopuszczalnej w ramach kompetencji higienistki stomatologicznej na gruncie analizowanego rozporządzenia.

Uwagi interpretacyjne

Użyte w rozporządzeniu pojęcie „zabiegów profilaktycznych” nie zostało zdefiniowane w przepisach ustawowych. W praktyce wymaga to zachowania szczególnej ostrożności interpretacyjnej oraz każdorazowego ścisłego powiązania wykonywanych czynności z indywidualnym zleceniem lekarza dentysty, zarówno w zakresie ich rodzaju, jak i zakresu oraz celu klinicznego.

ZAKRES ODPOWIEDZIALNOŚCI LEKARZA DENTYSTY

Rozporządzenie nie modyfikuje zasad odpowiedzialności lekarza wynikających z: ustawy o zawodach lekarza

i lekarza dentysty (obowiązek należytej staranności i odpowiedzialność za osoby, którymi lekarz się posługuje).

W konsekwencji:

- lekarz dentysta odpowiada cywilnie, zawodowo i organizacyjnie za czynności wykonywane przez personel pomocniczy,
- rozszerzenie katalogu czynności higienistki **nie oznacza przeniesienia ryzyka prawnego**,
- w razie sporu pacjent kieruje roszczenia przede wszystkim wobec lekarza lub podmiotu leczniczego.

CZAS PRACY PERSONELU W PODMIOTACH LECZNICZYCH

Czas pracy asystentek i higienistek zatrudnionych w podmiotach leczniczych regulują przepisy **ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej**.

Zgodnie z art. 93 ust. 1 tej ustawy:

- czas pracy pracowników podmiotów leczniczych **nie może przekraczać 7 godzin i 35 minut na dobę oraz 37 godzin i 55 minut na tydzień**, chyba że przepisy szczególne lub system czasu pracy przewidują inaczej.

Przekroczenie norm czasu pracy bez prawidłowego uregulowania (np. dyżury, system równoważny) może skutkować:

- naruszeniem przepisów prawa pracy,
- odpowiedzialnością pracodawcy,
- zakwestionowaniem prawidłowości organizacji udzielania świadczeń

Ryc. 1. Zamknięty wykaz czynności zawodowych asystentki i higienistki stomatologicznej stanowi granicę dopuszczalnego delegowania zadań w praktyce stomatologicznej i nie znosi odpowiedzialności lekarza dentysty za organizację, nadzór oraz skutki udzielanych świadczeń zdrowotnych.

WNIOSKI

Wejście w życie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 22 kwietnia 2025 r. nie zmienia fundamentalnych zasad odpowiedzialności lekarza dentysty, lecz formalizuje zakres delegowania czynności zawodowych personelowi pomocniczemu. Rozszerzenie katalogu czynności asystentki i higienistki stomatologicznej nie oznacza przeniesienia odpowiedzialności za proces leczenia ani ryzyka prawnego z lekarza na personel pomocniczy.

W praktyce klinicznej stosowanie rozporządzenia wymaga od podmiotów leczniczych aktualizacji zakresów obowiązków, opracowania czytelnych procedur zlecania i nadzoru oraz rzetelnego dokumentowania organizacji pracy zespołu stomatologicznego. Prawidłowe wdrożenie nowych regulacji stanowi istotny element bezpieczeństwa prawnego lekarza dentysty oraz porządkowania zasad współpracy w zespole stomatologicznym.

Sprawdź, czy działasz zgodnie z obowiązującymi przepisami:

CHECKLISTA

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 22 kwietnia 2025 r. (Dz.U. 2025 poz. 626)

A. Status prawny i formalny

- Rozporządzenie zostało wdrożone w gabinecie (obowiązuje od maja 2025 r.)
- Personel został poinformowany o obowiązywaniu nowego wykazu czynności
- Zakres czynności personelu pomocniczego został zweryfikowany pod kątem § 3 i § 4 rozporządzenia

B. Zakresy obowiązków (kluczowy obszar ryzyka)

- Aktualne pisemne zakresy obowiązków dla:
 - asystentki stomatologicznej
 - higienistki stomatologicznej
- Zakresy obowiązków:
 - nie wykraczają poza katalog czynności z rozporządzenia
 - zawierają klauzulę: „czynności wykonywane wyłącznie na zlecenie i pod nadzorem lekarza dentysty”
- Brak zapisów sugerujących:
 - samodzielność terapeutyczną,
 - samodzielne decyzje medyczne,
 - odpowiedzialność za wynik leczenia.

C. Zlecenie czynności – procedura wewnętrzna

- Istnieje procedura określająca:
 - kto zleca czynność,
 - w jakiej formie (ustnie / pisemnie / w dokumentacji),
 - w jakim zakresie.
- Każde zlecenie:
 - jest indywidualne,
 - dotyczy konkretnego pacjenta,
 - mieści się w katalogu rozporządzenia.

D. Nadzór lekarza dentysty

- ❑ Lekarz dentysta ma realną możliwość nadzoru, tj.:
 - jest obecny w gabinecie lub
 - ma bezpośredni dostęp do pacjenta i personelu.
- ❑ Nadzór nie ma charakteru wyłącznie formalnego (np. „na papierze”).
- ❑ Personel wie:
 - kiedy przerwać czynność,
 - kiedy niezwłocznie wezwać lekarza.

E. Dokumentacja

- ❑ Dokumentacja medyczna jasno wskazuje:
 - kto wykonywał czynność,
 - na czyje zlecenie,
 - w jakim zakresie.

F. Czas pracy (ustawa o działalności leczniczej)

- ❑ System czasu pracy personelu jest zgodny z ustawą o działalności leczniczej:
 - 7 h 35 min na dobę,
 - 37 h 55 min na tydzień (jeśli nie zastosowano innego systemu).
- ❑ Przekroczenia norm:
 - są prawidłowo uregulowane,
 - nie powodują naruszeń organizacyjnych (zmęczenie personelu = ryzyko błędu).

Prawo w medycynie nie musi oznaczać kontroli i sankcji. Odpowiednio stosowane chroni decyzje lekarza i porządkuje praktykę kliniczną. Na profilu EVIA Ewa Mazur Pawłowska pokazuje prawo medyczne w ujęciu praktycznym – jako narzędzie wsparcia, a nie zagrożenie.

Jeśli cenisz wiedzę, którą można realnie wykorzystać w pracy zawodowej, warto obserwować kolejne publikacje.

<https://www.facebook.com/profile.php?id=61586086123965>

Piśmiennictwo

[1] Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 kwietnia 2025 r. w sprawie wykazu czynności zawodowych asystentki i higienistki stomatologicznej.

Dz.U. 2025 poz. 626.

[2] Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty.

Dz.U. 2023 poz. 1516 z późn. zm.

[3] Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej.

Dz.U. 2024 poz. 799 z późn. zm.

[4] Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta.

Dz.U. 2023 poz. 1545 z późn. zm.

[5] Nesterowicz M. Prawo medyczne.

Toruń: Wydawnictwo TNOiK; 2021. s. 215–232.

[6] Safjan M, Bosek L, red. System Prawa Medycznego. Tom 1: Instytucje prawa medycznego.

Warszawa: C.H. Beck; 2018. s. 421–438.